

— Odobren je Statut Hrv. liturg. vijeća, te je odmah izabrano za to Vijeće sedam članova iz raznih krajeva naše zemlje.

— Na poziv XL Međunarodnog euharistijskog kongresa u Melbourneu, Australija, koji će se održati slijedeće godine 18. do 25. veljače, odlučeno je da će na Kongresu Bisk. konferenciju predstavljati biskupi Arnerić i Lenić, koje su tamo inače pozvali naši tamošnji vjernici. Ako koji od vjernika ili svećenika želi sudjelovati na Kongresu, neka se prijavi Tajništvu BK, kako bi se organiziralo zajedničko hodočašće.

— Na prijedlog msgr Oblaka, predsjednika VBK za migraciju, odobreni su članovi Odbora pri BK za pastorizaciju turista.

— Načelno je odlučeno da se registriraju spomenici katol. kulture u nas. To je povjereno Vijeću za crkv. arhive, knjižnice i muzeje.

— Zaključeno je da se zamoli Sv. Stolicu kako bismo blagdan Sv. Ćirila i Metoda mogli slaviti 5. srpnja, kao do sada, a ne 14. veljače, kako bi trebalo po novom crkv. kalendaru.

— Na temelju čl. 165. pastoralne instrukcije COMMUNIO ET PROGRESSIO, kojom se biskupima određuje da moraju promicati katol. tisk i budno bdjeti nad njim, imenovan je za tu svrhu posebni odbor od četiri biskupa, po jedan iz svake naše metropolije (Pavličić, Salač, Pernek i Žanić).

— Odlučeno je da se na slijedećem plenarnom zasjedanju obrade i slijedeće teme:

a) Uz suradnju stručnjaka razmotrit će se sadašnje stanje na području dogmatske, biblijske i moralne teološke nauke.

b) Doktrinalni aspekt sakramenta krštenja. Referate će pripremiti VBK za nauk vjere, dok će VBK za kler pripremiti dva slijedeća referata:

c) Pastoralni aspekt sakramenta krštenja.

d) Svećenička duhovnost za naše vrijeme.

Stručnjaci — referenti i koreferenti — osobno će prezentirati gornje teme na zasjedanju Bisk. konferencije.

Zasjedanje BK završeno je u subotu, 14. listopada o. g.

U Zagrebu, 14. listopada 1972.

PREDSJEDNIŠTVO BK

OPASKE NA OGLAS O MOJOJ KNJIZI

»KATOLIČKA CRKVA NA BOKOVSKO-NERETVANSKOM PODRUČJU U DOBA TURSKE VLADAVINE (Zagreb, 1972), KOJI JE IZIŠAO U »VJESNIKU NADBISKUPIJE SPLITSKO-MAKARSKE, Split, 1972, broj 4, str. 66.

U navedenom oglasu ima više tvrdnja koje ne odgovaraju istini, pa sam smatrao potrebnim da 28. rujna t. g. Nadbiskupskom ordinarijatu Split pošaljem moje Opaske sa zamolbom da ih u narednom broju istoga časopisa objavi radi pravilnog obavještenja naše crkvene javnosti, a u prvom redu braće svećenika i redovnika, oso-

bito župnika splitsko-makarske nadbiskupije koji su prvotni potencijalni interesanti moje knjige. Međutim je isti Nadbiskupski ordinarijat svojim dopisom od 4. X 1972. broj 2240/72. odbio da u Vjesniku nadbiskupije splitsko-makarske objavi moje Opaske, pa sam prisiljen da ih donesem u našem svećeničkom časopisu Službi Božjoj.

1. »Knjiga je zapravo teza koju je auktor obranio, da postigne doktorat na Papinskom bogosl. fakultetu u Zagrebu« ...

— Moja doktorska radnja ima naslov »Franjevci na Biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine« i pod tim je naslovom ciklostilom objavljen izvadak iste radnje (Zagreb, 1968), a moja »Katolička crkva« nije doktorska radnja nego djelo za sebe.

2. »Napisana je ... na temelju arhivske građe, koja se nalazi u franjevačkim samostanima u Zaostrogu, Makarskoj, Živogošću i Omišu. Arhivska građa, koja se nalazi u nadbiskupskom arhivu u Splitu i u drugim našim i svjetskim arhivima, na pr. u Veneciji i drugdje, nije upotrebljena.«

— Osim arhivske građe iz spomenuta četiri samostana upotrebljena je također i arhivska građa iz četiri druga samostana, sedam župa i četiri državna arhiva u Domovini, i to: Imotski, Sumartin, Šibenik (Sv. Lovre), Visovac, Brela, Dobranje Neretvansko, Podaca, Proložac, Rogoznica, Sućuraj, Tučepi, Historijski arhiv JAZU Zagreb, Arhiv Hrvatske Zagreb, Historijski arhiv Dubrovnik i Historijski arhiv Zadar (vidi str. XVI). Osim toga sam pribavio i iskoristio sto i jednu fotografiju iz dva svjetska arhiva: Kongregacije Propaganda fide iz Rima (v. skraćenice L 1 i L 2, str. XX, itd.) i Archivio di stato iz Venecije (str. 87, 97). Svega, dakle, 21 arhiv. (Pregledao sam i još toliko drugih arhiva, ali u njima za tursko doba, tj. okruglo od 1500—1700. god., i Biokovsko-neretvansko područje nisam našao ništa).

Što se tiče Nadbiskupskog arhiva u Splitu, njega sam već 1947. i više puta kasnije pokušao iskoristiti, ali uzalud, jer je sve nedavno u staroj bombardiranoj biskupskoj palači u Splitu bio fizički nepristupačan. To može posvjedočiti i vlč. don Marin Deman. Danas smatram da to, ipak, nije velika šteta za moju knjigu, koja se bavi makarskom biskupijom u 16. i 17. stoljeću, a za koju sam imao na raspolaganju 800 turskih dosada nepoznatih dokumenata, dok sumnjam da bih u navedenom arhivu išta mogao naći o makarskoj biskupiji za isto razdoblje. Znam da je taj arhiv bogat građom o makarskoj biskupiji u 18. i 19. stoljeću, ali se time ne bavi moja knjiga.

3. »Knjiga ispada jednostrana, previše franjevački obojena.«

— Ako je u tursko doba na Biokovsko-neretvanskom području bilo najmanje 50 franjevaca, a najviše 5 svjetovnih svećenika (str. 129 i 141) s biskupom na čelu, znači da je ovih zadnjih tada bilo 10%. U glavnom tekstu moje knjige (1—267), tj. na okruglo 260 stranica ja sam »nefranjevačkim temama« biskupije i svjetovnog svećenstva posvetio izričito 62 stranice (7—14, 31—82, 141—142), što znači 23% teksta. Dakle, 13% više negoli zahtijeva brojčana zastupljenost. Da li je onda knjiga jednostrana? Ako se čini da je previše »franjevački obojena«, onda treba znati da su u ono doba franjevci na području makarske biskupije imali četiri samostana, dva

prebivališta i sve župe osim tri (Brela, Podgora i Zagvozd), te da su sačinjavali preko 90% svećenstva makarske biskupije. Najposlije kroz dvjesta godina turske vladavine svi su makarski administratori i biskupi bili također franjevci. Tek nakon što je došla sloboda, makarskim biskupima postaju nefranjevci.

4. »Likovi svećenika nefranjevaca, osobito glagoljaša i makarskih biskupa, ocrtni su posve jednostrano.«

— U mojoj knjizi uopće nisu ocrtni nikakovi »likovi« ni franjevaca, ni »nefranjevaca«, pa ni glagoljaša, jer za crtanje njihovih likova nisam našao potrebitih vrela, a povijest se ne može pisati iz same mašte. Ako se, pak, uopće može govoriti o crtanju likova, onda su u mojoj knjizi opisani i ocrtni samo četiri makarska biskupa: fra Bartul Kačić-Žarković (1570—1645), fra Petar Kačić (1600—1660), fra Marijan Lišnjić (1609—1686) i Nikola Bijanković (1645—1730). Njihovi se likovi, kao i svakoga čovjeka, zrcale u njihovim djelima. A ono što sam o djelima tih četvorice premeta posebno napisao (62—64, 68—70, 73—74, 77—78) ne baca na njih nikakovo ružno svjetlo. Dapače, iz navedenog teksta proizlazi, da su sva četvorica u ono teško doba bili u prvom redu izvanredni pastoralni radnici, koji nisu zaboravili ni brigu za vremenito dobro svoga puka, a ostavili su i nekakvih tragova na kulturnom polju. Ali, nismo u 18. st. da bismo u znanstvenim knjigama olako pjevali hvalospjeve mudrosti i svetosti bilo kome, pa ni biskupima.

5. »I sami svijetli lik sluge Božjega NIKOLE BJANKOVIĆA preuzet iz doktorske teze fra M. Mikulića, teško je iskrivljen uslijed nedokazanih tvrdnja o Mikulića.«

— Mikulićevu knjigu na latinskom jeziku (Rim 1964), za koju su dali Nihil obstat dva profesora Papinskog sveučilišta ANTONIANUM u Rimu, a Imprimatur rimski provikar kardinal Traglia, cijelu sam pažljivo pročitao, pa sam se uvjerio da je pisac pravilno ocrtao lik biskupa Bijankovića, jer je radio na temelju prvih suvremenih vrela. Ukoliko netko misli da Mikulićeve tvrdnje nisu dokazane, neka ih pobije u novom djelu. Zadnju alineju u mojoj sažetoj biografiji o Bijankoviću (79) nisam preuzeo od Mikulića ni od bilo koga, nego je ona moje osobno uvjerenje, jer sam vlastitim očima čitao navedenu arhivsku dokumentaciju. Uostalom to sam napisao i zato, jer me na to sili i kanon 2023.

6. »Željeli bismo da naši povjesničari i dalje nastave širom upotrebom izvora i, prema tome većom kritičnošću, obrađivati to i druga razdoblja domaće crkvene povijesti.«

— To je i moja želja. Ali sastavljač oglasa time ujedno kaže da u mojoj knjizi nisam upotrebio dovoljno povijesnih vrela i da u njihovu obrađivanju nisam bio kritičan. Što se tiče upotrebe vrela, uvjeren sam da sam ih za moje djelo upotrebio više negoli sam bio dužan. To se vidi iz ovih činjenica:

a) Uz mnogo muke i troška dao sam prevesti 800 dokumenata s turskog jezika. I oni su prvi put upotrebljeni u mojoj knjizi, i upravo zbog njihova sadržaja ona je novost u hrvatskoj historiografiji.

b) Pročitao sam i iskoristio na stotine i tisuće stranica, pisanih bilo hrvatskom ćirilicom (bosančicom), bilo latinski, talijanski ili hrvatskom latinicom u crkvenim i državnim arhivima.

c) Upotrebio sam oko 300 tiskanih djela, tj. mnogo više negoli sam donio u zapisu bibliografije.

d) Do jednu knjigu u bibliotekama samostana Zaostroga, Živogošća, Omiša i Imotskog, a dobroga dijela i u Makarskoj, uzeo sam u ruke i pomno je pregledao tražeći možebitne bilješke na njoj.

e) Četrdeset sam dana 1962. proveo u Bosni (Sarajevo, Visoko, Fojnica, Kr. Sutjeska) tražeći našu orijentalnu literaturu da što bolje upoznam tursko doba kod nas.

f) Propješačio sam čitavu makarsku biskupiju uzduž i poprije-ko, i to ne samo jedanput, ispitujući crkve, župske archive, groblja, utvrde, natpise. Triput sam se pješice penjao na vrh Biokova (1762 m) radi one stare crkvice iz turskih vremena.

g) Osobno sam — uz pomoć imotskih fratara — iskopavao ostatke samostana na otoku Prološkog blata i dvaput istraživao Osinj.

h) Napisao sam stotine pisama konzultirajući stručnjake u Splitu, Dubrovniku, Sarajevu, Beogradu, Novom Sadu, Rimu i drugdje.

i) Najposlije sam radi iste svrhe otvarao i grobove makarskih biskupa iz turskog doba...

Da li je ta i takova građa dovoljna, i da li sam je doista kritički upotrebio za onih 365 stranica moje knjige — to neka sude nepristrani stručnjaci u recenzijama i kritikama sine ira et studio.

— — —

Danas neki na sva usta govore: »Glagoljaši, glagoljaši!«... Možda njihovu ulogu u povijesti Crkve u hrvatskim zemljama više cijenim ja negoli oni. Međutim, što mi zapravo sigurno znamo o njima, osobito u 16. i 17. st. pod Turcima? Veoma malo. Oni tek trebaju da dobiju jednoga svoga povjesničara koji će ih temeljito obraditi kao što je, na pr., dr don Ivan Ostojić obradio naše benediktince. Ali, povjesničara naših glagoljaša još nemamo!

Što se mene tiče, u mojoj knjizi za moje područje i vrijeme nisam o glagoljašima ništa propustio što sam našao u vrelima. I što sam o njima napisao ne baca nikakovo loše svijetlo na njih.

Ono, pak, što sam na str. 142. donio o pitanju njihove jurisdikcije to je samo jedno zanimljivo mišljenje, koje se 1940. pojavilo u jednoj ozbiljnoj doktorskoj radnji na latinskom jeziku, koju je malo tko pročitao u domovini. Iznio sam to tuđe mišljenje kao mišljenje, a da nisam kazao svoje. Neka povjesničari prava imadu što raspravljati.

Jedan mi naš akademik piše da je moja »Kat. crkva« »sadržajna, korisna za našu znanost i lijepo opremljena knjiga«; jedan sveučilišni profesor da sam knjigom »zadužio hrvatsku povijest«; jedan crkveni povjesničar, učenik Gregorijane, da je »posebno vrijedno ono o povijesti biskupije i odnosima prema Turcima«, dok neki drugi profesor piše da je moja knjiga »mala enciklopedija« o malo poznatom vremenu i prostoru... Stoga je zanimljivo da se auktoru navedenog osvrta u Vjesniku nadbiskupije splitsko-makarske moja knjiga čini jednostrana, previše franjevački obojena i uopće nedovoljno kritična.

Dr fra Karlo Jurišić, ofm